

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่องการเปิดรับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อมวลชนของ
ผู้สูงอายุไทย มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ

1. เพื่อศึกษาการเปิดรับสื่อมวลชนของผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาถึงการที่ใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้สูงอายุจากการเปิดรับสื่อมวลชน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง เพศ ระดับการศึกษา รายได้ กับการเปิดรับสื่อมวลชนของผู้สูงอายุ
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อกับการใช้ประโยชน์และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อมวลชน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ผู้สูงอายุทั่วประเทศ จำนวน 500 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบายลักษณะประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง การเปิดรับสื่อมวลชน การใช้ประโยชน์สิ่งที่ได้รับจากสื่อมวลชน และความพึงพอใจที่ได้รับจากสื่อมวลชน ส่วนการทดสอบสมมติฐาน ใช้การหาค่า t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เพื่อทดสอบความแตกต่าง และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ แล้วนำไปประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+

สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

1.1 ข้อมูลลักษณะทางประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำนวน 500 คน มีเพศชายมากกว่าเพศหญิง แบ่งเป็นเพศชาย 266 คน เพศหญิง 234 คน โดยมีระดับการศึกษาในชั้นประถมศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ ม.4 - ม.6, ปวช. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ และ เป็นข้าราชการบำนาญ กว่าร้อยละ 30 มีรายได้ต่อเดือน สูงกว่า 10,000 ขึ้นไป และเดือนละ 1,000 - 5,000 บาท อีกเกือบร้อยละ 30

1.2 การเปิดรับสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ

การเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์

กลุ่มตัวอย่างกว่าครึ่งมีการเปิดรับหนังสือพิมพ์ทุกวัน โดยอ่านที่บ้านพักของตนเอง จะอ่านเมื่อมีเวลาว่าง หนังสือพิมพ์ที่นิยมอ่านมากที่สุดคือ ไทยรัฐ รองลงมาคือ เดลินิวส์ คอลัมน์ที่ชอบมากที่สุดคือ ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ และคอลัมน์เกี่ยวกับปัญหาสุขภาพ

การเปิดรับสื่อวิทยุ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการเปิดรับวิทยุเฉลี่ยวันละ 1 ชั่วโมง เปิดฟังที่บ้านพักของตนเอง และฟังคนเดียว เวลาที่นิยมฟังมากที่สุดคือ ตอนเช้าระหว่างเวลา 05.00 - 09.00 น. สถานที่ที่นิยมฟังมากที่สุดคือ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และติดตามรายการที่ชื่นชอบ โดยฟังรายการข่าวในประเทศมากที่สุด รองลงมาคือ รายการธรรมะ

การเปิดรับสื่อโทรทัศน์

กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดเปิดรับสื่อโทรทัศน์ ส่วนใหญ่จะเปิดรับเฉลี่ยวันละ 2 ชั่วโมง ระหว่างเวลา 17.00 - 21.00 น. โดยมีโทรทัศน์ดูที่บ้านพักของตนเอง และเปิดดูร่วมกับสมาชิกในครอบครัว สถานีโทรทัศน์ที่นิยมดูมากที่สุดคือ ช่อง 7 ติดตามรายการที่ชื่นชอบ รายการที่นิยมดูมากที่สุดคือ รายการข่าว รายการสุขภาพอนามัย และรายการธรรมะ

การเปิดรับสื่อภาพยนตร์

กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ดูภาพยนตร์เดือนละครั้ง นิยมดูภาพยนตร์ไทย มักจะดูรอบค่ำ ส่วนภาพยนตร์ต่างประเทศ จะดูภาพยนตร์จีน ประเภทของเนื้อหาจะดูภาพยนตร์ตลกเบาสมอง และภาพยนตร์ชีวิต และเลือกดูภาพยนตร์ด้วยตนเอง

1.3 การนำสิ่งที่ได้รับจากการเปิดรับสื่อมวลชนไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัยการนำสิ่งที่ได้รับจากการเปิดรับสื่อมวลชนไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสื่อมวลชนช่วยสนองความต้องการในเรื่องการรู้ข่าวสารและเหตุการณ์ต่างๆมากที่สุด รองลงมาคือได้ประโยชน์ในเรื่อง ช่วยให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลายความตึงเครียดและเป็นการพักผ่อน ช่วยสนองความต้องการในเรื่องปัญหาสุขภาพอนามัย และช่วยผ่อนคลายความเหงา

1.4 ความพึงพอใจที่ได้รับจากการเปิดรับสื่อมวลชน

ผลการวิจัยความพึงพอใจที่ได้รับจากการเปิดรับสื่อมวลชนของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.37 ความพึงพอใจที่กลุ่มตัวอย่างได้รับมากที่สุดคือ ในเรื่องการได้รับรู้ข่าวสารต่างๆ รองลงมาคือ การผ่อนคลายความตึงเครียดและได้พักผ่อนมากขึ้น ความสนุกสนานเพลิดเพลินและคลายความเหงา การได้รับความรู้ด้านสุขภาพอนามัยและสาธารณสุข ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์มากขึ้น ตามลำดับ

สรุปความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อสื่อมวลชน

ผู้สูงอายุต้องการให้สื่อมวลชนเสนอข่าวสารต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุให้มากขึ้น รวมทั้งมีการจัดรายการต่างๆ ทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ เช่น การออกกำลังกาย ปัญหาสุขภาพ รายการธรรมะ สำหรับสื่อสิ่งพิมพ์ เสนอให้มีคอลัมน์เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

สำหรับความคิดเห็นต่อสื่อมวลชน สรุปว่า สื่อมวลชนทำให้ผู้สูงอายุไม่เครียด และก้าวทันโลก

2. การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 1

ผู้สูงอายุที่มีเพศ ระดับการศึกษา รายได้ต่างกันมีการเปิดรับสื่อมวลชนต่างกัน พบว่า

- ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อโทรทัศน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1)

แต่ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกันมีการเปิดรับสื่อวิทยุและสื่อภาพยนตร์ไม่แตกต่างกัน (ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1)

- ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อโทรทัศน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1)

แต่ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาต่างกันมีการเปิดรับสื่อวิทยุและสื่อภาพยนตร์ไม่แตกต่างกัน (ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1)

1.3 ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่างกันมีการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อโทรทัศน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1)

แต่ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่างกันมีการเปิดรับสื่อวิทยุและสื่อภาพยนตร์ไม่แตกต่างกัน (ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1)

สมมติฐานข้อที่ 2

ผู้สูงอายุที่มีเพศ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน จะมีการใช้ประโยชน์และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อมวลชนแตกต่างกัน

- ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกันมีการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2)

แต่ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกันได้รับความพึงพอใจจากสื่อมวลชนไม่แตกต่างกัน (ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2)

- ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการใช้ประโยชน์และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อมวลชนไม่แตกต่างกัน (ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2)

- ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่างกันมีการใช้ประโยชน์และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อมวลชนไม่แตกต่างกัน (ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2)

สมมติฐานข้อที่ 3

การเปิดรับสื่อของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อมวลชน

- การเปิดรับสื่อวิทยุมีความสัมพันธ์ทางลบกับการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชน
- การเปิดรับสื่อโทรทัศน์มีความสัมพันธ์ทางลบกับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ

จากสื่อมวลชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยทั้งหมดนั้น สามารถนำผลที่ได้มาอภิปรายได้ ดังนี้

การเปิดรับสื่อมวลชนของผู้สูงอายุ

การเปิดรับสื่อของผู้สูงอายุในชมรมที่สังกัดชมรมผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า มีการเปิดรับสื่อโทรทัศน์เกือบทั้งหมด คือ ร้อยละ 99.0 (จากตารางที่ 5) และส่วนใหญ่ชอบรายการที่เกี่ยวกับข่าวไม่ว่าจะเป็นข่าวในประเทศหรือข่าวต่างประเทศ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยในการรับฟังอยู่ในระดับสูงถึง 4.29 (จากตารางที่ 24) นอกจากนี้ยังชอบรายการที่เป็นสาระความรู้ไม่ว่าจะเป็นรายการธรรมะ รายการที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย และเหตุที่กลุ่มผู้สูงอายุชอบดูโทรทัศน์อาจจะเพราะโทรทัศน์เป็นสื่อที่สามารถส่งสารได้ทั้งภาพและคำพูด ผู้ชมไม่จำเป็นต้องนึกภาพเหตุการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ เอาเอง ภาพมีการเคลื่อนไหวและมีคำพูดประกอบ ซึ่งทำให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจง่ายกว่าสื่ออื่น ๆ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีสภาพร่างกายไม่สมบูรณ์เหมือนตอนหนุ่ม ๆ สาว ๆ และจะเห็นได้ว่าเหตุผลหนึ่งที่ผู้สูงอายุชอบดูโทรทัศน์ก็เนื่องจากว่ามีโอกาสได้อยู่ร่วมกับครอบครัวหรือว่าลูกหลานถึงร้อยละ 71.2 (จากตารางที่ 21) ซึ่งการที่ผู้สูงอายุดูรายการข่าวทางโทรทัศน์ทุกวัน โดยเฉลี่ยวันละ 2 ชั่วโมง ในช่วงเวลา 17.00 - 21.00 น. อาจจะเกิดจากความเคยชินที่ได้ทำทุกวันจนติดเป็นนิสัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจของผู้รับสารแนวหนึ่ง ซึ่งมีความเชื่อว่า พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ (Media Exposure) เป็นพฤติกรรมที่ปราศจากแรงจูงใจ แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากความเคยชินเป็นนิสัย หรือเป็นไปโดยไม่ได้ตั้งใจมากกว่า (ชิบ จิตนิยม, 2534)

ส่วนสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อวิทยุ ผู้สูงอายุมีการเปิดรับในปริมาณมากใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 79.4 และ 73.8 ตามลำดับ อาจเป็นเพราะกลุ่มผู้สูงอายุโดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในครั้งนี้ ส่วนมากเป็นผู้ที่ไม่ได้ทำงาน เป็นข้าราชการบำนาญ ร้อยละ 40.6 และไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร ร้อยละ 24.6 จึงทำให้มีเวลาว่างพอที่จะอ่านหนังสือพิมพ์และฟังวิทยุ จะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้สูงอายุนี้ส่วนมากจะอ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน อาจเนื่องมาจากว่า หนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่ประกอบไปด้วยเรื่องราวใหม่ ๆ เหตุการณ์ที่น่าสนใจ ทำให้ชักจูงให้เกิดความอยากอ่าน และเมื่ออ่านแล้วทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ และสามารถมองเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยทัศนคติอันกว้างไกลและพัฒนาความรู้สึกนึกคิดเป็นอย่างดี (บำรุงสุข สีหอำไพ, 2520) จึงเป็นสื่อที่ผู้สูงอายุมีการเปิดรับอยู่เป็นประจำ

ส่วนสื่อภาพยนตร์ เหตุที่มีการเปิดรับสื่อนี้น้อย เพียงร้อยละ 20.8 เท่านั้น อาจจะเป็นเนื่องจากในปัจจุบันภาพยนตร์ที่ฉายตามโรงภาพยนตร์เป็นภาพยนตร์ที่ผู้สูงอายุไม่ค่อยสนใจ ผลจากการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุชอบภาพยนตร์จีน ภาพยนตร์ที่เบาสมอง และภาพยนตร์ชีวิต ซึ่งภาพยนตร์เหล่านี้ในปัจจุบันมีการนำมาออกอากาศทางโทรทัศน์อยู่เป็นประจำ และผู้สูงอายุสะดวกที่จะดูภาพยนตร์ทางโทรทัศน์ที่บ้านมากกว่าจะต้องเดินทางไปดูตามโรงภาพยนตร์ ผู้สูงอายุจึงนิยมดูโทรทัศน์มากกว่าที่จะไปดูภาพยนตร์ตามโรงภาพยนตร์

ดังนั้น ถ้าต้องการที่จะส่งข่าวสารใดให้ผู้สูงอายุได้รับทราบ สื่อโทรทัศน์จึงเป็นสื่อที่เหมาะสมที่สุด รองลงมาควรเสนอข่าวสารทางสื่อหนังสือพิมพ์หรือสื่อวิทยุมากกว่าที่จะเผยแพร่ทางสื่อภาพยนตร์ที่ฉายตามโรงภาพยนตร์ และข่าวสารที่นำเสนออีกควรเป็นข่าวสารที่เน้นในด้านข่าวสารบ้านเมือง ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะ และการดูแลสุขภาพร่างกาย จึงจะเป็นเนื้อหาที่ผู้สูงอายุให้ความสนใจ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1

ผู้สูงอายุที่มีเพศ ระดับการศึกษา รายได้ต่างกันมีการเปิดรับสื่อมวลชนต่างกัน

ผลการวิจัยมีทั้งส่วนที่เป็นไปตามสมมติฐานและไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ตัวแปรที่พบว่าเป็นไปตามสมมติฐาน คือการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อโทรทัศน์ ส่วนการเปิดรับสื่อวิทยุและสื่อภาพยนตร์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งตามทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences Theory) ของ บอลล์-โรคิช และ เดอเฟลอร์ (Ball - Rokeach and Defleur, 1976) ที่กล่าวว่า บุคคลจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของ บุคลิกภาพ ทัศนคติ สติปัญญา ความรู้ และความสนใจ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับสถานภาพทางสังคม และวัฒนธรรมของแต่ละบุคคลด้วย ซึ่งโครงสร้างต่างๆ เหล่านี้ จะมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมของการรับรู้ หรือการเรียนรู้ของมนุษย์ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนการรับข่าวสารที่แตกต่างกันและจากแนวคิดด้านประชากรที่ว่า คนที่มีคุณสมบัติทางประชากรที่แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปด้วย พฤติกรรมที่แตกต่างกันยังรวมถึงการเลือกใช้สื่อ หรือการเปิดรับข่าวสารจากสื่อต่างๆ ตามความต้องการของแต่ละคน เนื่องจากแต่ละคนที่อยู่ในแต่ละกลุ่มของประชากรย่อมมีกิจกรรมการดำเนินชีวิต ตลอดจนการใช้เวลาว่างที่แตกต่างกัน (ยุบล เบญจรงค์กิจ, 2534) ศิริชัย ศิริกายะ (2525) พบว่า ความมากน้อยของการเปิดรับสื่อมวลชน ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของระดับการศึกษา อาชีพ และระดับสถานภาพทางเศรษฐกิจ ดังนั้น จึงสามารถวิเคราะห์ความแตกต่างของลักษณะประชากรกับการเปิดรับสื่อมวลชนได้ดังนี้

ความแตกต่างของเพศ ผลการวิจัยพบว่า เพศชายและเพศหญิงมีการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์และโทรทัศน์แตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยของการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์มากกว่าเพศชาย แต่ค่าเฉลี่ยของการเปิดรับโทรทัศน์ เพศชายเปิดรับมากกว่าเพศหญิง จากการศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนต่อการศึกษาของชาวบ้าน โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2518) พบว่า ถ้าพิจารณาตามเพศโดยไม่คำนึงถึงประเภทของสื่อปรากฏว่า เพศชายให้ความสำคัญของสื่อทุกประเภทโดยเฉลี่ยสูงกว่าเพศหญิง แต่ถ้าพิจารณาค่าความสำคัญของสื่อแต่ละประเภทของเพศชายและหญิงมีค่าใกล้เคียงกัน

ความแตกต่างของระดับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน จะมีการเปิดรับสื่อมวลชนแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โรบินสัน (Robinson, 1972) พบว่า คนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน จะมีการใช้สื่อแตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มคนที่มีความรู้สูงจะเพิ่มพูนความรู้ของตนให้มากขึ้นโดยการใช้สื่อมวลชน ยิ่งมีการศึกษาสูงก็จะมี การเลือกเปิดรับสื่อมวลชนที่มีเนื้อหาสาระ สเตนเนอร์ (Steiner, 1963 อ้างแล้วใน ยุกล เบญจรงค์กิจ, 2534) ก็ได้ทำการศึกษาพบว่า คนที่มีระดับการศึกษาสูงและอายุมากนิยมเปิดรับข่าวและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาธารณชนมากกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาน้อยและอายุน้อย นอกจากนี้ อารยา ศุภุทธิมงคล (2533) ก็พบว่า ประชาชนในกรุงเทพมหานครที่มีการศึกษาแตกต่างกันมีการเปิดรับข่าวสารทั่วไปจากสื่อโทรทัศน์แตกต่างกันด้วย

ความแตกต่างของรายได้ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่างกันมีการเปิดรับสื่อ หนังสือพิมพ์และสื่อโทรทัศน์แตกต่างกัน จากผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่าผู้สูงอายุอ่านหนังสือพิมพ์ และดูโทรทัศน์เพื่อต้องการทราบข่าวสาร เหตุการณ์บ้านเมือง ความรู้ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ และจะเห็นได้ว่าผู้ที่มีรายได้สูงมีการศึกษาสูงด้วยจึงทำให้มีการเปิดรับสื่อมากกว่าผู้ที่มีรายได้ น้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสิริพร จิตรัักษ์ธรรม (2537) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับและการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์และนิตยสารด้านธุรกิจของผู้ประกอบธุรกิจการส่งออก พบว่า รายได้ ต่อเดือนแตกต่างกันทำให้ปริมาณการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ด้านธุรกิจแตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติ

ส่วนผู้สูงอายุที่มีเพศ ระดับการศึกษา รายได้ต่างกันมีการเปิดรับสื่อวิทยุและภาพยนตร์ ไม่แตกต่างกันนั้น ตามทฤษฎีกลุ่มสังคม (Social Categories Theory) เดอเฟลอร์ (DeFleur, M.L., 1966 : อ้างถึงใน พีระ จิระโสภณ , 2529) กล่าวว่า ประชาชนที่มีลักษณะทางสังคม คล้ายกันจะแสดงพฤติกรรมการสื่อสารมวลชนคล้ายคลึงกัน พฤติกรรมการสื่อสารมวลชนเหล่านี้ ได้แก่ การเปิดรับสื่อมวลชน ความชอบต่อสื่อประเภทต่าง ๆ และผลของการสื่อสารเป็นต้น สำหรับลักษณะทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ ศาสนา อายุ เพศ และภูมิลาเนา ซึ่งตามสมมติฐานนั้น ประชาชนที่มีลักษณะทางสังคมอยู่ในกลุ่มเดียวกันมักจะมี ความสนใจหรือมีพฤติกรรมในแนวทางเดียวกัน กลุ่มผู้สูงอายุจึงมีลักษณะเข้ากับทฤษฎีนี้ เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุที่ทำการศึกษาในครั้งนี้มีลักษณะทางประชากรใกล้เคียงกันมาก กลุ่ม ตัวอย่างส่วนมากจะมีการศึกษาในระดับอ่านออกเขียนได้จนถึงผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง ซึ่งจะเห็น

ตัวอย่างส่วนมากจะมีการศึกษาในระดับอ่านออกเขียนได้จนถึงผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง ซึ่งจะเห็นได้ว่า ระดับการศึกษาไม่จำเป็นนักสำหรับการเปิดรับสื่อวิทยุและสื่อภาพยนตร์ เนื่องจากทั้ง 2 สื่อนี้ผู้รับไม่จำเป็นต้องใช้ระดับการศึกษาสูงเลยในการเข้าใจสารที่นำเสนอผ่านทางสื่อนี้ เพียงแค่อ่านออกเขียนได้และเข้าใจภาษาไทยเท่านั้นก็สามารถเปิดรับสื่อนี้ได้แล้ว. นอกจากนี้จะเห็นว่า ผู้สูงอายุที่ศึกษาในครั้งนี้ ส่วนมากจะไม่ได้ประกอบอาชีพและมีรายได้ไม่สูงมากนัก ความแตกต่างในเรื่องรายได้จึงไม่มากพอที่จะส่งผลให้การเปิดรับสื่อวิทยุและภาพยนตร์ไม่แตกต่างกัน และที่สำคัญก็คือ ลักษณะที่เด่นชัดมากของกลุ่มผู้สูงอายุก็คือ จะเป็นกลุ่มที่มีลักษณะทางกายภาพและทางจิตวิทยาคล้ายคลึงกัน ทำให้การเปิดรับสื่อวิทยุและสื่อภาพยนตร์ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ผู้สูงอายุที่มีเพศ ระดับการศึกษา รายได้ ต่างกันมีการนำสิ่งที่ได้รับจากการเปิดรับสื่อมวลชนไปใช้ประโยชน์และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อมวลชนแตกต่างกัน

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีการนำสิ่งที่ได้รับจากการเปิดรับสื่อมวลชนไปใช้ประโยชน์แตกต่างกันเท่านั้น ส่วนตัวแปรอื่น ได้แก่ ระดับการศึกษาและรายได้ต่างกัน ไม่พบความแตกต่างของการนำไปใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับจากสื่อมวลชน การที่ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกันมีการนำสิ่งที่ได้รับจากสื่อมวลชนไปใช้ประโยชน์แตกต่างกันนั้น ส่วนหนึ่งอาจจะมาจากแนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกสรรของมนุษย์ (Selective Process) ที่ว่า ข่าวสารที่เข้าไปยังบุคคลแต่ละคนจากช่องทางต่าง ๆ นั้น มักจะถูกคัดเลือกอยู่ตลอดเวลา ข่าวสารที่น่าสนใจมีประโยชน์และเหมาะสมตามความนึกคิดของผู้รับ จะเป็นสารที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการสื่อสาร ซึ่งจะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน จึงมีการเลือกรับหรือเลือกใช้สื่อ การเลือกให้ความสนใจ การเลือกรับรู้ หรือการเลือกตีความหมาย และเลือกจดจำที่มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการเลือกสรรของมนุษย์ดังที่วิลเบอร์ ชแรมม์ (Wilbur Schramm, 1973) กล่าวไว้ ซึ่งสอดคล้องกับเมอร์ตัน ,ไรท์ และเวบเลส ((Merton ,Write and Wables : อ้างในยุบล เบญจรงค์กิจ,2534) ที่กล่าวว่า ผู้รับสารจะเลือกรับข่าวสารจากสื่อใดนั้นเป็นไปตามบทบาทและสถานภาพในสังคมของผู้รับสาร และเหตุผลในการรับข่าวสารก็เพื่อนำไปเป็นหัวข้อในการสนทนา ซึ่งทำให้ผู้รับสารรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม นอกจากนี้ลักษณะทางจิตวิทยาหลายอย่างได้แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงกับผู้ชายมีความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่อง

ความคิด ค่านิยม และทัศนคติ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมและสังคมกำหนดบทบาทและกิจกรรมของคนสองเพศไว้ต่างกัน สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุให้ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกันมีการเปิดรับประเภทของเนื้อหาสาระจากสื่อแตกต่างกัน ทำให้การนำสิ่งที่ได้รับจากสื่อไปใช้ประโยชน์แตกต่างกันไปด้วย โดยที่การวิจัยครั้งนี้พบว่าเพศชายมีการนำสิ่งที่ได้รับจากสื่อมวลชนไปใช้ประโยชน์มากกว่าเพศหญิง (ตารางที่ 38) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

วัชรียา อานามวัฒน์ (2533) เรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์เพื่อการใช้ประโยชน์และการตอบสนองความต้องการ : ศึกษาเฉพาะรายการธรรมะพระพยอมกับนักเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาที่มีเพศต่างกันมีการนำรายการธรรมะพระพยอมไปใช้ประโยชน์แตกต่างกัน

วิยะดา เกียรติกุล (2538) เรื่อง การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากการเปิดรับรายการข่าวทางโทรทัศน์ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนในกรุงเทพมหานครที่มีเพศต่างกันมีการนำสิ่งที่ได้รับจากการชมข่าวโทรทัศน์ไปใช้ประโยชน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐานข้อที่ 3 การเปิดรับสื่อของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับจากสื่อมวลชนและความพึงพอใจจากสื่อมวลชน

จากผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับสื่อวิทยุและสื่อโทรทัศน์ของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ทางลบกับการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จะเห็นได้ว่าผลการทดสอบสมมติฐานในข้อนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่เปิดรับสื่อวิทยุและสื่อโทรทัศน์มาก จะมีการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับจากสื่อมวลชนน้อย เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะผู้สูงอายุจะเปิดรับสื่อวิทยุและสื่อโทรทัศน์เพื่อรับทราบข่าวสารเพื่อความบันเทิงและเพื่อแก้เหงาเท่านั้น ไม่ค่อยจะนำสิ่งที่ได้รับข่าวสารไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันมากนัก ดังเช่นงานวิจัยของ จอห์น ซี ฮว้าง (John C. Hwang, 1977) เรื่องผู้สูงอายุกับสื่อมวลชนพบว่า ผู้สูงอายุโดยทั่วไปนิยมเปิดรับสื่อวิทยุและโทรทัศน์ไว้เป็นเพื่อนแก้เหงาเช่นเดียวกับ รูบิน (A.M.Rubin, 1981) ก็ได้พบว่า ผู้ชมสูงอายุมีความคาดหวังเกี่ยวกับประโยชน์จากการใช้สื่อโทรทัศน์สูง และมีความสัมพันธ์ในเชิงลบระหว่างผู้ที่มีความตั้งใจจะใช้สื่อฆ่าเวลากับการดูรายการข่าวทางโทรทัศน์

และในส่วนของการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์และภาพยนตร์ที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานนั้น อาจจะเป็นเพราะสาเหตุที่เนื้อหาหรือข่าวสารที่น่าเสนออาจจะไม่เป็นที่สนใจหรือกลุ่มผู้สูงอายุจะนำไปใช้ประโยชน์ได้ เพราะไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ก็ไม่มีคอลัมน์พิเศษที่น่าเสนอเรื่องราวหรือข่าวสารสำหรับผู้สูงอายุ ไม่เหมือนกลุ่มอื่น ๆ เช่น เด็ก หรือสตรีที่มีการนำเสนอข่าวสารถึงโดยตรงและเป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อภาพยนตร์ที่ฉายตามโรงภาพยนตร์ เท่าที่ผ่านมายังไม่มีการสร้างภาพยนตร์ที่น่าเสนอข่าวสารสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ หรือพอที่จะมีเนื้อหาที่ผู้สูงอายุจะนำไปใช้ประโยชน์ได้ อาจจะมีบ้างในลักษณะที่สะท้อนให้เห็นชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น ภาพยนตร์เรื่องวัยตกกระ

การเปิดรับสื่อโทรทัศน์มีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจจากสื่อมวลชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ถ้าผู้สูงอายุเปิดรับสื่อโทรทัศน์มาก จะเกิดความพึงพอใจในสื่อมวลชนน้อย แต่ถ้าผู้สูงอายุเปิดรับสื่อโทรทัศน์น้อย จะมีความพึงพอใจในสื่อมวลชนมากทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีเวลาว่างมากจึงใช้เวลาในการเปิดรับสื่อทางโทรทัศน์มาก ซึ่งจากงานวิจัยของเนลสัน (Nielsen, 1975) ที่พบว่า คนเราเมื่อมีอายุมากขึ้น ปริมาณการอ่านหนังสือพิมพ์จะลดลง แต่ปริมาณการดูโทรทัศน์เพิ่มมากขึ้น เพราะเปิดมาก ก็มีโอกาที่จะเห็นข้อผิดพลาดจากการผลิตรายการได้มาก และถ้ายังมีโอกาสเปิดรับสื่อโทรทัศน์ในรายการที่ตนเองไม่ชอบมาก ๆ ความพึงพอใจก็ย่อมที่จะลดน้อยลง ในลักษณะเดียวกัน ถ้ามีการเปิดรับสื่อโทรทัศน์น้อย แต่ช่วงที่เปิดรับเป็นการออกอากาศรายการที่ตนเองชอบ ก็ย่อมที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจในสื่อโทรทัศน์มากด้วย จะเห็นได้จากผลการวิจัยในตารางที่ 24 ผู้สูงอายุจะมีความพึงพอใจในรายการข่าวสาร รายการธรรมะ และสุขภาพอนามัย มาก แต่จะมีความพึงพอใจในรายการเกมส์โชว์ ภาพยนตร์การ์ตูน น้อย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ทราบว่า สื่อที่ผู้สูงอายุไทยเปิดรับมากที่สุด คือ สื่อโทรทัศน์ ดังนั้น หากต้องการส่งข่าวสารต่าง ๆ หรือวางแผนประชาสัมพันธ์ไปยังผู้สูงอายุในครั้งต่อไป ควรนำเสนอทางโทรทัศน์เป็นสื่อหลัก โดยนำเสนอออกอากาศในรายการข่าวในประเทศ ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ในระหว่างช่วงเวลา 17.00 - 21.00 น. เพื่อให้ผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายมีโอกาสได้รับข่าวสารที่เราเสนอไปได้มากที่สุด

2. สืบเนื่องจากข้อ 1 คือ ในเรื่องการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับจากสื่อมวลชนนั้น จากการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุมองเห็นว่าสื่อมวลชนช่วยสนองความต้องการที่จะรับรู้ข่าวสารและเหตุการณ์มากที่สุด รองลงมาคิดว่า สื่อมวลชนช่วยทำให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลายความตึงเครียดและเป็นการพักผ่อน และช่วยสนองความต้องการเรื่องความเหงา ดังนั้น แนวทางการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงอายุ ก็ควรที่จะคำนึงถึงสิ่งที่ผู้สูงอายุเห็นว่าสื่อมวลชนนี้สามารถสนองความต้องการทั้ง 3 ประการนี้ ก็จะเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้ผู้สูงอายุสนใจหรือชื่นชอบรายการโทรทัศน์ที่ผลิตขึ้น นอกจากนี้ เนื้อหาที่นำเสนออาจจะสอดแทรกการปฏิบัติตนของผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นลูกหรือหลาน ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวให้เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ เหตุที่ควรนำเสนอเนื้อหาลักษณะนี้เนื่องจากลักษณะการดูโทรทัศน์ของผู้สูงอายุไทยจะดูร่วมกับบุคคลในครอบครัวในแต่ละวัน จึงถือเป็นโอกาสอันดีที่จะสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นให้กับครอบครัวที่มีผู้สูงอายุอยู่ด้วย

3. สื่อมวลชนควรให้ความสนใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุให้มากขึ้น ในฐานะที่เคยเป็นผู้สร้างสรรค์ เปลี่ยนแปลง และพัฒนาสังคมมาก่อน เช่นเดียวกับคนรุ่นปัจจุบัน นอกจากนี้ควรมีการเสนอเรื่องราวและปัญหาของผู้สูงอายุให้รุ่นใหม่นำมาได้รับทราบ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุให้มากยิ่งขึ้น

4. จากข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุ ควรจะมีการจัดรายการเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพและการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ และมีคอลัมน์สำหรับผู้สูงอายุในสื่อสิ่งพิมพ์ เสนอเรื่องราวต่างๆที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุเพื่อที่ผู้สูงอายุจะสามารถนำไปปฏิบัติได้

5. ควรจะมีการเพิ่มรายการธรรมะ ซึ่งเป็นรายการที่ผู้สูงอายุให้ความสนใจและมีความพึงพอใจมาก และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางด้านจิตใจ ให้มากขึ้นตามคำแนะนำของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง ในปัจจุบันจะเห็นว่ารายการธรรมะทางโทรทัศน์มักจะมีวันอาทิตย์วันเดียว ควรจะออกอากาศในวันอื่นๆด้วย อย่างเช่น วันธรรมสวนะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัย

1. ปัจจุบันนี้เป็นสังคมข่าวสารข้อมูล การศึกษาทางนิเทศศาสตร์ควรให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้รับสารทุกเพศ ทุกวัยอย่างทัดเทียมกัน จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า แม้กระทั่งการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ยังให้ความสนใจต่อกลุ่มผู้รับสารในกลุ่มสูงอายุน้อยมาก งานวิจัยของนักวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์เกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทยก็มีน้อยเมื่อเทียบกับความสำคัญของผู้สูงอายุในสังคมและวัฒนธรรมไทยที่ให้ความเคารพนับถืออนุภการและปู่ย่าตายาย ประกอบกับจำนวนผู้สูงอายุในสังคมไทยที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง จึงควรมีการส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม การเปิดรับสื่อมวลชนของผู้สูงอายุให้มากขึ้น
2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อมวลชนของผู้สูงอายุในภาคต่าง ๆ ของประเทศ เพื่อศึกษาถึงความแตกต่างของการเปิดรับสื่อของผู้สูงอายุในภาคนั้น ๆ เพราะถ้าศึกษาโดยไม่แยกศึกษาเป็นรายภาคจะพบข้อแตกต่างในการเปิดรับสื่อไม่ชัดเจน อาจจะเพราะความจำกัดของการเปิดรับสื่อในแต่ละภาคนั้น ๆ เช่น ในภาคใต้ที่จังหวัดระนอง หรือจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีข้อจำกัดในการเปิดรับสื่อวิทยุ เป็นต้น
3. การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาการเปิดรับสื่อ การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับจากสื่อมวลชนของผู้สูงอายุในลักษณะภาพรวม ยังไม่ได้ศึกษาเจาะลึกการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับจากสื่อมวลชนในแต่ละประเภท จึงควรมีการศึกษาวิจัยในสื่อแต่ละประเภท เพื่อจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนที่จะผลิตสื่อที่ตรงกับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้สูงอายุให้มากที่สุด
4. การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้ศึกษาถึงเนื้อหาข่าวสารที่ปรากฏผ่านสื่อต่าง ๆ ว่ามีลักษณะที่จะให้ความรู้และนำไปใช้ประโยชน์ได้มากน้อยเพียงใด จึงควรมีการศึกษาถึงเนื้อหาข่าวสาร เพื่อที่จะได้นำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเผยแพร่ความรู้สำหรับผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
5. ควรมีการศึกษาเจาะลึกลักษณะ/รูปแบบการนำเสนอข่าวสารในสื่อแต่ละประเภทที่ผู้สูงอายุชอบและเปิดรับ และความพึงพอใจของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปกำหนดลักษณะ/รูปแบบการนำเสนอข่าวสารที่ต้องการนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารให้ตรงกับการเปิดรับสื่อมวลชนของผู้สูงอายุในอนาคตต่อไป

6. จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การเปิดรับสื่อโทรทัศน์และวิทยุ มีความสัมพันธ์ทางลบกับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะมีความพอใจน้อยแต่ก็ยังมี การเปิดรับมาก เพราะการมีเวลาว่าง จึงควรมีการวิจัยรายการต่างๆเกี่ยวกับผู้สูงอายุว่ามีมากน้อยเหมาะสมกับผู้สูงอายุเพียงใด ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจรายการต่างๆเหล่านั้นหรือไม่ เพื่อจะได้นำผลการวิจัยนั้นมาปรับปรุงรายการต่างๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุให้ดียิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย